

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук, професора **Лучинського Михайла Антоновича** на дисертаційну роботу **Осадчої Аліни Олександрівни** на тему **«Клініко-експериментальне обґрунтування профілактики основних стоматологічних захворювань у дітей-спортсменів»**, представлену до захисту у разову спеціалізовану Вчену раду ДФ 41.600.053, створену Вченою радою Одеського національного медичного університету МОЗ України (наказ № 598-о від 30.10.2025) на здобуття ступеня **доктора філософії** з галузі знань **22 «Охорона здоров'я»** за спеціальністю **221 «Стоматологія»**.

Актуальність теми дисертації. Дисертаційна робота присвячена надзвичайно актуальній проблемі сучасної стоматології – профілактиці основних стоматологічних захворювань у дітей-спортсменів, які зазнають значних фізичних і психоемоційних навантажень. За даними літератури та результатами досліджень автора, у спортсменів дитячого віку відмічається зростання частоти карієсу, хронічних запальних захворювань пародонта, а також зниження показників духовного та соматичного здоров'я внаслідок дії комплексу чинників: інтенсивних тренувань, стресу, особливостей харчування, зміни мікробіоценозу порожнини рота та ослаблення імунологічної реактивності.

Особливої уваги заслуговує феномен синдрому перетренованості, якому притаманні імунні, ендокринні та метаболічні порушення, що суттєво впливають на стоматологічний статус юних спортсменів. У зв'язку з цим розробка патогенетично обґрунтованого лікувально-профілактичного комплексу та оцінка його ефективності у даній категорії дітей є своєчасним і важливим завданням практичної охорони здоров'я.

Таким чином, тема дисертації відповідає сучасним науковим тенденціям, має значну теоретичну та практичну значущість, а її результати здатні сприяти підвищенню ефективності збереження стоматологічного здоров'я дітей, які займаються спортом вищих досягнень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами. Дисертаційна робота виконана згідно з планом науково-дослідної роботи кафедри стоматології дитячого віку Одеського національного медичного університету в рамках теми «Удосконалення діагностики, профілактики та лікування порушень процесів мінералізації твердих тканин у дітей» (№ держреєстрації 0121U114421). Здобувач є співвиконавцем окремого фрагмента даної роботи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність. Дисертаційна робота виконана на високому науковому та методичному рівні. Усі положення та висновки, наведені у дисертації, базуються на достатньому обсягу клінічних, експериментальних та лабораторних досліджень. Клінічні дослідження проводилися із застосуванням сучасних методів і методик та метрологічно повіреної апаратури. Достовірність результатів зумовлена використанням інформативних методів дослідження, що відповідають меті та завданням дослідження.

Основні положення дисертації відповідають поставленим меті та завданням дослідження, належно обґрунтовані та співставленні із сучасними дослідженнями, представленими у науковій літературі. Обраний комплекс методів дослідження забезпечив одержання великого обсягу даних, які були ретельно опрацьовані та проаналізовані статистично. Варто зазначити, що статистичну обробку проведено за допомогою сучасного програмного забезпечення із застосуванням адекватних методик аналізу, що відповідають типу та розподілу даних, кількості і взаємозалежності вибірок. Тому, достовірність отриманих результатів не викликає сумніву. Крім того, робота

проілюстрована великою кількістю таблиць та рисунків, що забезпечує чітку систематизацію і візуалізацію результатів та полегшує сприйняття матеріалу.

В цілому, отримані результати є коректними, добре аргументованими, а сформульовані висновки повністю відповідають поставленій меті та завданням виконаного дослідження, мають вагоме теоретичне і практичне значення.

Наукова новизна одержаних результатів

Автором отримані нові дані щодо особливостей стоматологічного статусу дітей-спортсменів: встановлено суттєве перевищення показників поширеності та інтенсивності карієсу (на 24,4 та 20 % відповідно) та підвищену частоту хронічного катарального гінгівіту порівняно з однолітками, які не займаються спортом

Вперше показано зниження бар'єрного захисту ясен та порушення мікроциркуляції пародонта при фізичних навантаженнях.

Виявлено асоціації поліморфізмів генів ACE, ACTN3, AMPD, UCP2 та інших з проявами витривалості, метаболічними змінами та ризиком розвитку стоматологічних патологій у юних спортсменів.

Вперше проведено комплексне експериментальне дослідження впливу нераціонального харчування та надмірних фізичних навантажень на стоматологічне здоров'я в умовах моделювання, що показало розвиток карієсу, резорбції кісткової тканини, дисбіозу та зниження імунологічної реактивності. Доведено високу ефективність запропонованого ЛПК, який нормалізував біохімічні, імунні та морфологічні показники експериментальних тварин.

У клінічних умовах підтверджено значне зниження інтенсивності карієсу (карієспрофілактичний ефект – 46,6 % через 2 роки), зменшення частоти захворювань пародонта, покращення гігієнічного стану ротової порожнини та оптимізацію мікроциркуляції тканин пародонта.

Отримані результати мають істотну наукову новизну та практичну цінність.

Практичне значення

Розроблений лікувально-профілактичний комплекс рекомендований для застосування у дітей-спортсменів з метою профілактики карієсу та захворювань пародонта. Доведено його імуностимулюючу, антиоксидантну, гепатопротекторну й антимікробну дію, а також стабілізуючий вплив на мікробіоценоз порожнини рота.

Результати роботи впроваджені у практику стоматологічних відділень ДУ «ІСЦЛХ НАМН України», медичних центрів ОНМедУ та ряду стоматологічних клінік Одеси, що підтверджує їх значущість для охорони здоров'я.

Оцінка змісту дисертації за розділами.

Дисертація викладена українською мовою на 184 сторінках друкованого тексту, побудована за стандартною схемою. Список використаної літератури містить 248 джерел, з них 128 англomовних. Робота містить 26 таблиць, ілюстрована 13 рисунками.

ВСТУП містить обґрунтування актуальності, мети, завдань дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, новизну та практичне значення.

РОЗДІЛ 1 є ґрунтовним оглядом літератури щодо стоматологічного статусу спортсменів, патогенетичних аспектів стоматологічних захворювань у спорті, значення фізичних навантажень, харчування та імунних механізмів. Матеріал систематизований та логічно поданий.

РОЗДІЛ 2 описує методи дослідження, які є коректними, сучасними та адекватними поставленим завданням.

РОЗДІЛ 3 *«Поширеність й інтенсивність карієсу зубів і захворювань пародонту у дітей 13-15 років, що займаються спортом вищих досягнень»* містить ґрунтовні результати первинного клінічного обстеження 99 дітей, серед яких 51 юний спортсмен та 48 підлітків контрольної групи. Автор обґрунтовано порівнює показники карієсу, стан пародонта та рівень гігієни

порожнини рота у двох групах, демонструючи чіткі закономірності, пов'язані з регулярними фізичними навантаженнями.

Отримані дані свідчать про значно вищу поширеність та інтенсивність карієсу в дітей-спортсменів: інтенсивність карієсу перевищувала показники контрольної групи на 20 %, а поширеність – на 24,4 %. Виявлено також високу частоту хронічного катарального гінгівіту – 74,5 %, що є типовим для осіб із тривалим фізичним перевантаженням та ознаками синдрому перетренованості.

Особливу увагу заслуговують дані щодо бар'єрної функції ясен: у дітей-спортсменів відзначено виражене забарвлення слизової після застосування розчину Шиллера-Писарева у двох спектральних діапазонах (460 і 660 нм), що свідчить про зниження ступеня кератинізації та підвищену проникність епітелію. Дотепер подібні біофізичні підходи до оцінки стану слизової оболонки ясен у дітей-спортсменів практично не застосовувалися, що підсилює наукову новизну результатів.

Важливим є й те, що автор фіксує порушення мікроциркуляції пародонта, яке проявляється зменшенням кровотоку й спазмуванням капілярів у відповідь на стандартне жувальне навантаження. Цей висновок дає ключ до розуміння механізмів підвищеної вразливості тканин пародонта у спортсменів, і є суттєвим доповненням до сучасної спортивної стоматології.

Усі дані якісно систематизовані у таблицях та ілюстраціях, що підсилює доказовість викладених результатів.

У **РОЗДІЛІ 4** «Експериментальна оцінка ефективності використання комплексу засобів, запропонованого для профілактики основних стоматологічних захворювань у дітей-спортсменів» подано результати експериментального дослідження на 25 білих щурах, модель якого відтворює ключові компоненти спортивного перевантаження – нераціональне харчування та надмірне фізичне навантаження. Автор чітко демонструє, що така комбінація чинників призводить до глибоких морфологічних, біохімічних і мікробіологічних змін.

Застосування запропонованого лікувально-профілактичного комплексу (ЛПК), що включає адаптоген, пробіотик, вітамінно-мінеральний комплекс та детоксиканти, продемонструвало виражений нормалізуючий ефект.

Грунтовність проведеного експерименту є однією з сильних частин дисертаційної роботи: методика застосування ЛПК є прозорою, відтворюваною, а кількість оцінених параметрів свідчить про комплексний підхід до аналізу патогенетичних механізмів.

РОЗДІЛ 5 *«Вивчення асоціації поліморфізму генів, пов'язаних зі спортивною успішністю та ризиком розвитку професійних захворювань у юних спортсменів-футболістів»* вирізняється міждисциплінарністю та високим науковим рівнем. Автор вперше для досліджуваної популяції юних спортсменів виконує молекулярно-генетичне тестування для визначення поліморфізмів генів, пов'язаних з витривалістю, швидкісно-силовими здібностями та метаболічною регуляцією.

Отримані результати дозволили розширити уявлення про генетичну детермінованість реактивності організму спортсменів та її вплив на стан ротової порожнини.

З наукової точки зору цей розділ є одним з найбільш інноваційних, адже поєднує спортивну генетику та стоматологію, що практично не представлено у вітчизняних дослідженнях.

РОЗДІЛ 6 *«Клініко-лабораторна оцінка ефективності запропонованого лікувально-профілактичного комплексу для профілактики основних стоматологічних захворювань у дітей-спортсменів»*. У цьому розділі наведено результати тривалого (до 2 років) клінічного застосування ЛПК у 51 дитини-спортсменів, розподілених на основну та контрольну групи. Дизайн дослідження, динамічні спостереження та комплексність оцінки дозволили автору отримати переконливі докази ефективності запропонованої профілактичної програми.

Дисертантка показує карієспрофілактичний та пародонтопротекторний ефект, покращення гігієнічного стану, зменшення інтенсивності запального

процесу слизової оболонки ясен; покращення мікроциркуляції, підвищення бар'єрної функції епітелію.

Результати подано надзвичайно системно: використано таблиці, графіки, спектральні характеристики, що сприяє об'єктивності та переконливості висновків.

Таким чином, розділ 6 переконливо підтверджує, що ЛПК є ефективним, безпечним і практично значущим засобом профілактики для дітей-спортсменів.

Узагальнюючи отримані результати в останньому розділі, автор логічно показує, що запропонований ЛПК має багатовекторний механізм дії – протизапальний, антиоксидантний, імуностимулюючий, детоксикуючий та антимікробний, що забезпечує відновлення функціональної рівноваги тканин порожнини рота та зменшення клінічних проявів карієсу та пародонтопатій. Узагальнення виконано коректно, структуровано та з високим рівнем аргументованості, що свідчить про уміння авторки інтерпретувати складні дані в єдиному патогенетичному контексті.

ВИСНОВКИ повністю відображають основні положення дисертації, логічно узагальнюють результати та відповідають поставленим завданням.

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ є чіткими, обґрунтованими та мають прикладне значення.

ПОВНОТА ВИКЛАДУ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ У НАУКОВИХ ФАХОВИХ ВИДАННЯХ. Матеріали дисертації опубліковані в 9 наукових працях, з яких 4 статті у наукових фахових виданнях України (1 стаття у журналі категорії А, 3 статті у журналах категорії Б), 1 огляд літератури, 4 тези в матеріалах міжнародних конференцій.

ДАНІ ПРО ВІДСУТНІСТЬ ТЕКСТОВИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ ТА ПОРУШЕНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ (АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ, САМОПЛАГІАТУ, ФАБРИКАЦІЇ, ФАЛЬСИФІКАЦІЇ). За

результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації, не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

ЗАУВАЖЕННЯ ЩОДО ЗМІСТУ ТА ОФОРМЛЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ.

Під час рецензування даної роботи не виникало принципових зауважень щодо змісту та оформлення.

Після аналізу дисертаційної роботи виникли наступні запитання до здобувача:

1. Підрозділ 1.1 Вашої роботи має назву «Спортивна стоматологія. Загальні поняття». Що Ви розумієте під цією назвою?

2. Які особливості перебігу стоматологічних захворювань Ви виявили у обстежених Вами дітей-спортсменів?

3. У підрозділі 2.2 Ви вказуєте, що «Діагноз захворювань пародонту встановлювали згідно Денисової О.Г. із співавт., 2019». Чим Ви керувалися встановлюючи діагноз, відповідно до даної класифікації?

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота **Осадчої Аліни Олександрівни** на тему **«Клініко-експериментальне обґрунтування профілактики основних стоматологічних захворювань у дітей-спортсменів»** є завершеним самостійним науковим дослідженням, що має актуальне наукове та практичне значення.

За комплексом виконаних досліджень, науковою новизною, теоретичним обґрунтуванням і практичними результатами робота повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року та Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом МОН

України № 40 від 12.01.2017 року, а її автор, **Осадча Аліна Олександрівна**, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Офіційний опонент:

завідувач кафедри терапевтичної стоматології

Тернопільського національного медичного

університету ім. І.Я. Горбачевського МОЗ України,

доктор медичних наук, професор

Михайло **ЛУЧИНСЬКИЙ**

